

Bureau
straatjurist
sociaal-juridisch steunpunt

Jaarverslag 2021

Bureau Straatjurist
Nieuwe Herengracht 18
1018 DP Amsterdam
M 06 10633431
E info@straatjurist.nl

Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2021. We beginnen dit jaarverslag met een positieve noot en compliment aan de Gemeente Amsterdam. In het jaarverslag 2020 schreven we nog over buitenslaapboetes die nog steeds werden uitgeschreven. Door onze inzet in 2021 hebben we dit probleem onder de aandacht kunnen brengen van de burgemeester. Een gesprek met burgemeester, handhaving en politie, heeft geleid tot een aanpassing van het handelingskader. Er worden nauwelijks boetes meer gegeven voor ‘de weg gebruiken als slaappleats’ zoals beschreven in artikel 2.20 APV. Bureau Straatjurist heeft in 2021 dan ook maar enkele signalen gehad dat hiervoor nieuwe boetes zijn uitgeschreven. In dit jaarverslag beschrijven onder het kopje “discriminatie” andere boetes die wat ons betreft stigmatiserend zijn en contraproductief. Ze lossen dakloosheid niet op, integendeel. We beschouwen de aanpassing van het handelingskader voor ‘buitenslapers’ dus als een eerste positieve stap.

Covid-19 had ook in 2021 verschillende effecten op de doelgroep. Door de maatregelen en beperkingen was er beperkte toegang tot diverse voorzieningen, zoals de inloophuizen. Een gunstig effect was dat er verschillende periodes doorlopende noodopvang aangeboden werd. Hierdoor konden veel mensen binnen slapen. Waar voor de meeste Nederlanders de versoepelingen als positieve ontwikkeling werd gezien, zorgde dit bij dakloze mensen voor einde van de opvang. De Straatalliantie heeft destijds ook actie gevoerd waarbij ‘Hotel Buitenlucht’¹ werd geopend.

In 2021 is er landelijk aandacht geweest voor de huizenmarkt in Nederland. Massaal gingen mensen de straat op om hiertegen te protesteren. Het woonprotest werd ook door Bureau Straatjurist gesteund. Het is geen verrassing dat een woning vinden lastig is, laat staan voor dak- en thuisloze mensen. Het hebben van geen huis zorgt voor een zeer instabiele situatie. Dat vergt van (rechts)hulpverleners een bepaalde affiniteit en kennis. Bureau Straatjurist helpt dak- en thuisloze mensen hun rechten te kunnen realiseren en claimen. Hierin wordt nauw samengewerkt met sociaal advocaten. Er zou onder de rechtsgebieden eigenlijk ‘daklozenrecht’ moeten bestaan.

Bureau Straatjurist merkte op dat in 2021 er een toename van het aantal cliënten was dat klem kwam te zitten als gevolg van aanscherpingen in de wet- en regelgeving. Dit kwam met name naar voren bij urgentieaanvragen. Als reactie op de aangekondigde beleidsveranderingen in het urgentiebeleid heeft bestuurslid J. de Vries, ook vanuit de Straatalliantie, een brief aan het college geschreven waarin aangegeven wordt dat deze aanscherpingen dakloosheid hoogstwaarschijnlijk zullen leiden tot een toename van dakloosheid en/of het risico op dakloosheid en/of (zeer) onveilige huisvesting. Dit is een extreme schending van het recht op huisvesting.

Ook ziet Bureau Straatjurist dat beleidsaanscherpingen invloed hebben op het aanvragen voor de noodopvang voor dakloze gezinnen en toegang krijgen tot de maatschappelijke opvang. Waar het hier gaat om huisvestingsproblematiek, ziet Bureau Straatjurist dat binding hier vaak een rol speelt. Bureau Straatjurist ondersteunde deze mensen om te ‘vechten voor hun recht’.

¹ De Straatalliantie. (z.d.). HotelBuitenluchtnodigtuitvoordefeestelijkeopening [Persbericht]. <http://straatalliantie.nl/wp-content/uploads/2021/05/Hotel-Buitenlucht.pdf>

In dit jaarverslag staan in hoofdstuk 1 de werkzaamheden en cijfers beschreven. In hoofdstuk 2 'Vechten voor je recht' worden de signalen en ontwikkelingen met de daarbij horende aanbevelingen uiteengezet. Tenslotte wordt er een hoofdstuk gewijd aan bejegening en discriminatie, omdat dit belangrijk terugkerende thema's blijven. Een belangrijke ontwikkeling is dat in Lissabon de 'Verklaring van Lissabon over het Europeesplatform voor de bestrijding van dakloosheid'² is getekend. Bureau Straatjurist vindt het belangrijk dat ook de gemeente Amsterdam dit aspect terug laat komen in de beleidsvorming rondom dak- en thuisloosheid.

De namen in de voorbeelden zijn gefingeerd.

² Europa tekent voor einde aan dakloosheid. (2021, 21 juni). Valente. Geraadpleegd op 18 februari 2022, van <https://www.valente.nl/nieuws/europa-tekent-voor-einde-aan-dakloosheid/>

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Hoofdstuk 1 Werkwijze en cijfers	5
Samenwerking	7
De Straatalliantie in 2021	7
Verantwoording van het Koplopersproject van de Straatalliantie	7
2022 en verder	10
Het Daklozenkantoor	10
Hoofdstuk 2 Vechten voor je recht	12
2.1 Urgentiecriteriën	12
2.2 Noodopvang gezinnen	14
2.3 Toegang Maatschappelijke opvang	16
2.4 Bejegening	17
2.5 Europese ontwikkelingen	19

Hoofdstuk 1 Werkwijze en cijfers

Bureau Straatjurist komt op voor de belangen van Amsterdamse (dreigend) dak- en thuisloze mensen die tussen wal en schip vallen. Het bureau is op 1 oktober 2011 ontstaan op initiatief van de Protestantse Diaconie Amsterdam, stichting JES (Je Eigen Stek), De Regenboog Groep, HVO-Querido en stichting Belangenbehartiging Amsterdamse dak- en thuislozen (BADT). Sinds 2014 wordt Bureau Straatjurist verder gedragen door stichting BADT, mogelijk gemaakt door een subsidie van de gemeente Amsterdam.

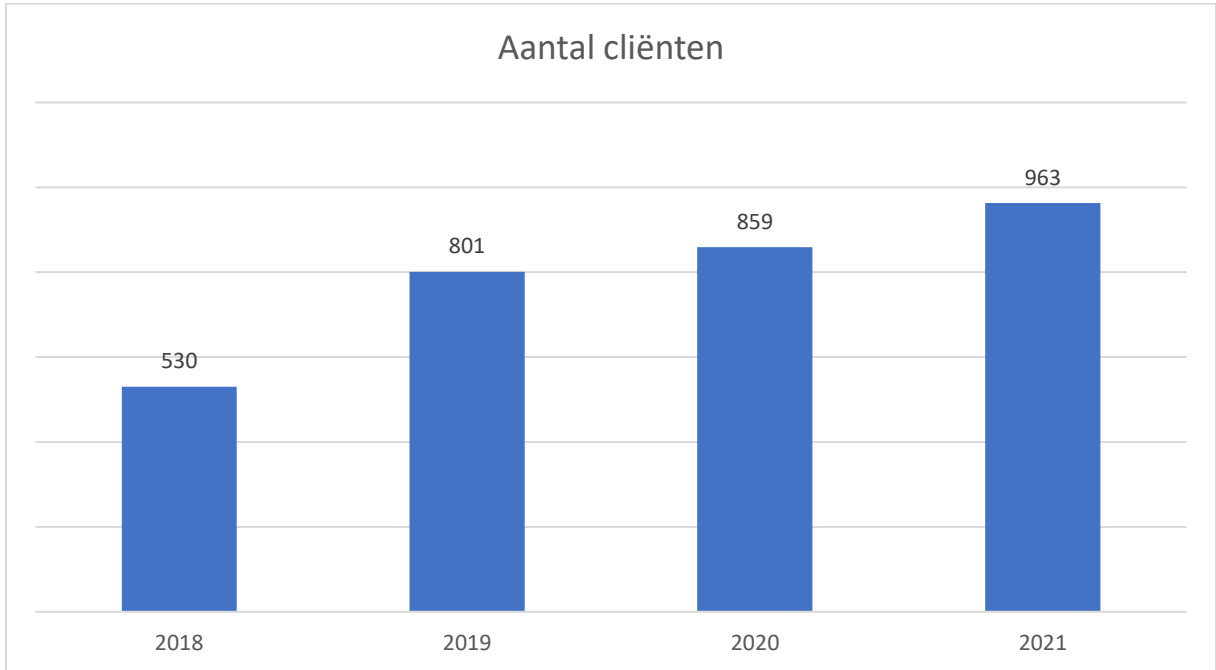
In een sociale rechtsstaat hebben burgers die in een kwetsbare positie verkeren recht op een sociaal vangnet, zoals bijstand en onderdak. Dak- en thuisloosheid is een aantasting van het recht op een behoorlijke levensstandaard en het recht op behoorlijke huisvesting. Dit recht is terug te vinden in de Nederlandse Grondwet³ in artikel 22 lid 2, in het Europees Sociaal Handvest (herzien) in artikel 31 en in verschillende door Nederland geratificeerde internationale verdragen waaronder art. 11 lid 2 Internationaal Verdrag Inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten. Ondanks een stevige hulpverleningsstructuur vallen er in Amsterdam voortdurend mensen tussen wal en schip. Zij hebben niet het vermogen om in de complexe juridisch-bureaucratische werkelijkheid staande te blijven, verliezen huis en haard en kampen met een urgent probleem dat nogal eens sociaaljuridisch van aard is. Vaak hangen deze problemen samen met beperkende maatregelen, zoals aanscherping van voorwaarden, het opwerpen van drempels om de instroom te beperken en sancties.⁴

Bureau Straatjurist biedt (onafhankelijke) sociaaljuridische ondersteuning. Hierbij vallen onder andere de volgende functies te onderscheiden:

- Juridisch advies, individuele belangenbehartiging en ondersteuning, dienstverlening en nauwe samenwerking met advocatuur. In 2021 heeft Bureau Straatjurist 922 unieke hulpvragers bijgestaan. Dit zijn wéér meer hulpvragers dan voorgaande jaren. Zie afbeelding 'aantal cliënten' waarin de stijging in cijfers helder weergegeven is. De druk op de capaciteit wordt hierdoor steeds groter. De verwachting is dat deze trend zich blijft voortzetten de komende jaren. Om de kwaliteit, zoals het direct kunnen helpen van mensen, te kunnen waarborgen zal financieringsuitbreiding noodzakelijk zijn.
- De onderwerpen waar de meeste hulpvragen betrekking op hadden waren dakloos/huisvestingsproblematiek (365), schulden en financiën (211), uitkering (162), briefadres (159) en boetes/strafzaken/detentie (159).

³ Dak- en thuisloosheid. (z.d.). www.mensenrechten.nl. <https://mensenrechten.nl/nl/dak-en-thuisloosheid>

⁴ Onderzoeksprogramma o.l.v. G. Vonk, De toekomst van de universele verzorgingsstaat: tussen de sociale bijstand en een gegarandeerd minimuminkomen (langlopend), UWV Gak.

- **Vraagbaak, inloop, informatieverstrekking**
 In 2021 heeft Bureau Straatjurist wekelijks spreekuur gehouden bij het Stoelenproject. Als gevolg van COVID-19 zijn er meerdere ho(s)tels waar “zelfredzame” daklozen tegen een gereduceerd tarief mogen verblijven. Bureau Straatjurist is bij meerdere hotels langs geweest en heeft de behoefte voor spreekuren op locaties hierbij geïnventariseerd en vormgegeven. De website van Bureau Straatjurist wordt up-to date gehouden met informatie over voorzieningen voor de doelgroep. Hulpverleners weten Bureau Straatjurist nog beter te vinden. Daarbij speelt de toenemende bekendheid van Bureau Straatjurist bij de Buurteams een rol. Bureau Straatjurist ziet een toename in het aantal views op Google. Ook dit jaar werden de inhoudelijke pagina’s over het briefadres, boetes en opvang het meest bekeken.
- **Collectieve belangenbehartiging en trend-signalering richting officiële instanties en de lokale overheid.** Bureau Straatjurist besteedt veel aandacht aan het bewerkstelligen van structurele oplossingen bij problemen waar dak- en thuisloze mensen veelvuldig tegenaan lopen. Afgelopen jaar is Bureau Straatjurist wederom in gesprek gegaan met verschillende raadsleden om de daklozenproblematiek en signalen aan te kaarten. Ook stelt Bureau Straatjurist zaken aan de orde in de raad en/of pers als dat noodzakelijk is.

Samenwerking

Bureau Straatjurist onderhoudt contacten met organisaties zoals de Regenbooggroep, HVO-Querido, het Leger des Heils, de diverse gemeentelijke instellingen, MaDi, MEE, het College voor de Rechten van de Mens, de Ombudsman metropool Amsterdam, de Kinderombudsman metropool Amsterdam en met gespecialiseerde advocaten. In 2019 is de samenwerking tussen Bureau Straatjurist, MDHG en Daklozenvakbond geformaliseerd zoals beschreven in het volgende kopje 'de Straatalliantie in 2021'.

Samenstelling

In 2021 was W. de Nooijer werkzaam als Straatjurist, J. van Tongeren als Sociaaljuridisch dienstverlener en A. Clausen als coördinator. Afgelopen jaar zijn de vrijwilligers vele uren actief geweest. Daarnaast wordt er gewerkt aan de inzet van ervaringsdeskundigen.

H. van Bezooijen is in 2020 aangesloten als lid van het bestuur. Het bestuur bestaat uit J. Westert (voorzitter), M. Boterman (penningmeester), H. van Bezooijen (lid) M. van der Pligt (lid) en J. de Vries (lid).

Per 1 mei 2020 is Bureau Straatjurist naar een nieuwe locatie verhuisd. Bureau Straatjurist is nu gehuisvest in het Corvershof op de Nieuwe Herengracht 18, 1018 DP in Amsterdam.

De Straatalliantie in 2021

De afgelopen 4 jaar hebben de Daklozenvakbond (DDV), BADT/Bureau Straatjurist en de Belangenvereniging Druggebruikers MDHG de handen ineengeslagen met als doel om onze doelgroep beter te ondersteunen.

De Straatalliantie heeft tot doel te zorgen dat er voldoende onafhankelijke, kwalitatief hoogwaardige cliëntondersteuning is voor alle (dreigende) dak- en thuislozen in Amsterdam.

We willen dat iedereen die daar profijt van kan hebben, bekend is met cliëntondersteuning en hier op laagdrempelige wijze gebruik van kan maken, ook de groepen die bij alle andere organisaties uitgesloten worden en nergens meer heen kunnen. Hierbij brengen de drie organisaties ieder hun eigen expertise in, waarbij van elkaars kracht gebruik wordt gemaakt.

Verantwoording van het Koplopersproject van de Straatalliantie

Het verder uitwerken van de samenwerking binnen de Straatalliantie is de afgelopen jaren uitgewerkt in 5 doelen met de volgende resultaatgebieden:

1. De behoefte van de cliënten van de drie organisaties verder in kaart te brengen.
2. Verdiepte afstemming tussen de verschillende organisaties van de Straatalliantie en uitzoeken in welke (organisatie) vorm dit passend is.
3. Betere afstemming tussen de drie organisaties en andere zorg- en welzijnsorganisaties in de stad.
4. Het verspreiden van de werkwijze om bekendheid te genereren.
5. Een verdiepend inzicht in onze werkwijze bewerkstelligen en ze overdraagbaar te maken.

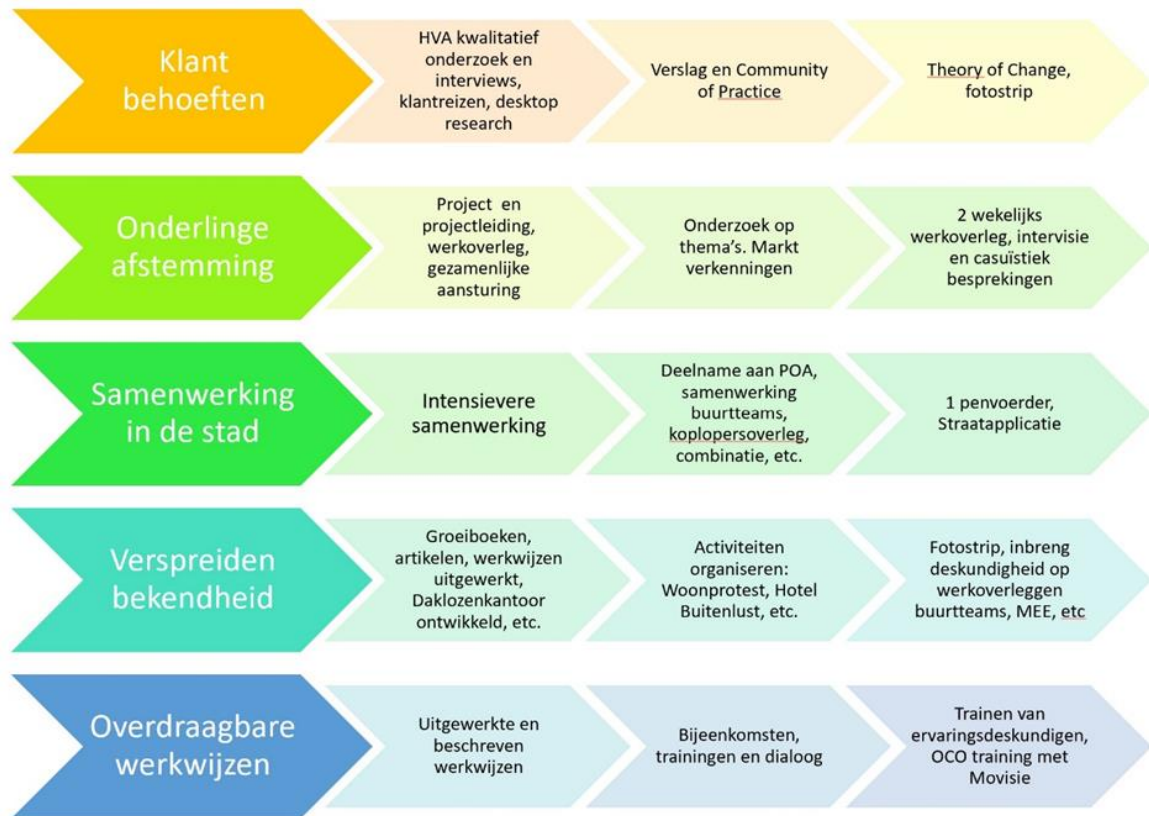
Dat laatste had niet alleen als doel dat het voor Amsterdam beter werd, maar juist ook dat de kennis en kunde ook voor andere steden in Nederland beschikbaar kwam. De resultaten zijn op elk van deze gebieden bereikt en hieronder wordt een deel hiervan toegelicht.

In het Koplopersproject hebben de partners van de Straatalliantie, de onderlinge samenwerking die er al bestond tussen de drie organisaties verder uitgewerkt. Ook zijn de werkwijzen en de methodieken onderzocht en beschreven, zodat anderen hier ook baat bij kunnen hebben. Door de bijdrage van VWS konden we een projectleider aanstellen om de gestelde doelen te bereiken, dat heeft enorm geholpen aangezien alle drie de organisaties hun inzet vooral gericht is op het ondersteunen van mensen in kwetsbare situaties. Voor de gehele Straatalliantie geldt dat er veel meer vraag is dan in voorzien kan worden. Het gevolg hiervan is dat de organisatorische aspecten van het inregelen van de gezamenlijke aanpak voorheen onvoldoende aan bod kon komen.

Om tot het huidige niveau van samenwerking te komen hebben we afgelopen jaar diverse stappen gezet:

- a) meer samenwerken en daarbij elkaar en elkaars werkwijze beter leren kennen;
- b) het instellen en samen voeren van een twee wekelijks werkoverleg met uitwisseling van werkwijze, visie en het samen maken van keuzes;
- c) samen op pad met uitwisselen van kennis en ervaring in praktijksituaties;
- d) Samenwerken op een locatie, door delen van de werkweek op elkaars locatie samen casuïstiek aan te pakken dan wel te bespreken;
- e) De afvaardiging van de besturen heeft driewekelijks de voorgelegde vraagstukken en het project besproken en de noodzakelijke besluiten genomen;
- f) de stap die we nog willen gaan zetten is alle onafhankelijke cliëntenondersteuning (exclusief voor drugsgebruikers) laten opgaan in 1 organisatie met een zelfstandig bestuur en MDHG en DDV met een scherp profiel eraan neerzetten. Hiertoe zijn al sessies geweest, werkplannen geschreven en heeft diepgaande afstemming met de achterban en partijen in het veld plaatsgevonden.
- g) Zowel bij de MDHG en de DDV is een toekomstvisie gemaakt, dat hun profiel duidelijk omschrijft. Bij de MDHG is deze door de Algemene Ledenvergadering aangenomen. Bij het DDV door bestuur, team en achterban onderschreven.

Met het Koplopersproject zijn in de afgelopen jaren vele resultaten behaald. In het volgende overzicht zijn deze samengevat:

Op het gebied van collectieve belangenbehartiging hebben we afgelopen jaar meerdere gezamenlijk acties gevoerd. Een paar voorbeelden hiervan:

- Hotel Buitenlucht, tegen de sluiting van de coronaopvang voor daklozen. Deze actie werd ook samen met belangenbehartigers in andere steden uitgevoerd, waardoor er aandacht voor is getrokken in de landelijke media.
- Een Groeiboek, waarin casussen zijn verzameld en gebundeld t.a.v. knel- en verbeterpunten die we bespreken met de buurtteams die vanaf 1 april 2021 zijn opgestart. Het idee achter de buurtteams is dat steeds meer Amsterdammers de weg zullen vinden naar deze teams voor betere en laagdrempelige ondersteuning. Als Straatalliantie omarmen we deze gedachte en we ondersteunen op deze wijze de buurtteams specifiek voor onze doelgroep.
- Meest recente voorbeeld is in december nog een gezamenlijke actie tegen het aanscherpen van urgentiecriteria voor een woning in Amsterdam, wat er mede toe geleid heeft dat deze aanscherping helemaal van tafel is gegaan!

Daarnaast neemt de Straatalliantie deel aan de projectgroep cliëntondersteuning. Deze projectgroep is een samenwerking tussen MEE-AZ, Cliëntenbelang en de Straatalliantie om de bekendheid van cliëntondersteuning onder Amsterdammers te vergroten. De projectgroep heeft hiertoe een campagne ontwikkeld en een bijbehorende website: <https://www.deondersteunersvanamsterdam.nl/>. Afgelopen jaar is er vanuit deze samenwerking ook een prachtige training voor ervaringsdeskundigen ontwikkeld waaraan ervaringsdeskundigen uit onze drie organisaties hebben deelgenomen.

2022 en verder

Met het Koplopersproject hebben we de afgelopen jaren mooie stappen gezet, zie resultatenoverzicht hiervoor. Aangezien de drie organisaties gewend zijn om zuinig met geld om te gaan is een deel van de subsidie van VWS (nog) niet besteed⁵. In gezamenlijkheid met de gemeente Amsterdam willen we de resterende € 111.858 euro besteden om de resultaten verder te implementeren. Door corona heeft bijvoorbeeld een deel van de verspreiding van de kennis en werkwijzen nog niet kunnen plaatsvinden. Dit willen we gaan realiseren door drie resultaat gebieden verder te ontwikkelen:

1. Geleerde lessen, kennis, methodieken en werkwijzen beschikbaar stellen voor het werkveld: ketenpartners, instanties en collega-organisaties.
2. De positie van de onafhankelijke cliëntondersteuning verder versterken.
3. Het Daklozenkantoor ontwikkelen en neerzetten. (nb voor de exploitatie stelt de gemeente Amsterdam in haar Masterplan aanvullend € 150.000 per jaar voor 2 jaar beschikbaar).

Samen met o.a. Movisie zijn er interviews en kennisverspreidingsbijeenkomsten gepland. De groeiboeken voor de buurtteams en andere ketenpartners ondersteunen heb in de omgang met de doelgroep. Door onze methodieken verder door te ontwikkelen, ook met de ervaring die we nu op gaan doen met het Daklozenkantoor, waar mensen zelf aan hun problemen kunnen werken. Voor het kwartier maken voor Het Daklozenkantoor, zodat er meer bekendheid gegenereerd kan worden onder mensen uit de doelgroep en professionals van organisaties en instanties. Hiermee kan een waardevol vervolg gegeven worden aan het afgesloten project, wat passend is binnen het gedachtengoed van de subsidie.

Het Daklozenkantoor

In 2022 gaan we vanuit de Straatalliantie ‘het Daklozenkantoor’ oprichten. Waarbij we eindelijk een grote droom in vervulling kunnen laten gaan. Helaas nu nog niet in de vorm die we graag zouden zien, maar we kunnen voorzichtige stappen zetten met een beperkte financiële bijdrage van € 150.000 per jaar gedurende 2 jaar.

⁵ Door de voortschrijdende werkelijkheid is bijvoorbeeld de wens op beschikbaar stellen van een digitale omgeving veel eenvoudiger geworden, door de zich ontwikkelende beschikbare techniek. Het onderzoek hiernaar en het uitwerken van de werkprocessen die hiermee gepaard gaan heeft wel tijd gekost, maar bij lange na niet wat oorspronkelijk was begroot.

Daarnaast is er veel efficiënter gewerkt dan oorspronkelijk begroot. Onder meer door corona en de bijbehorende lockdowns is er veel online gewerkt in plaats van op locaties en hebben we een deel van het vormgeven van de samenwerking met andere organisaties ook via een ander project bekostigd gekregen (www.deondersteunersvanamsterdam.nl).

Met het realiseren van ‘het Daklozenkantoor’ willen we mensen die (dreigend) dak- of thuisloos zijn een laagdrempelig toegankelijke locatie bieden waar zij gebruik kunnen maken van de kantoorfaciliteiten en cliëntondersteuning en zo effectief kunnen werken aan hun problemen.

In afwachting of we afdoende middelen hebben om de activiteiten en werkzaamheden te kunnen bieden, inclusief volledige openingstijden, kunnen we de vervolgstap maken door de gezamenlijke Stichting Straatalliantie op te richten en de onafhankelijke cliëntenondersteuning t.b.v. dak- en thuislozen van de drie organisaties hierin te integreren. Komende tijd zullen we ‘het Daklozenkantoor’ dus vanuit de samenwerking tussen de organisaties van de Straatalliantie oprichten.

Hoofdstuk 2 Vechten voor je recht

2.1 Urgentiecriteriën

Per 1 januari 2021 is een beleidsverandering ingegaan binnen de urgentiecriteriën (art. 2.6.5 lid 1 sub i, Huisvestingsverordening Amsterdam 2020, publicatie april 2021). Dit heeft desastreuze gevolgen gehad voor mensen die opzoek zijn naar woonruimte om dakloosheid te voorkomen. Het is, kortgezegd, voor hen alleen maar moeilijker geworden om urgentie te krijgen. Het doel van deze beleidsverandering is zij die er (volgens de gemeente) recht op hebben sneller een woonplek te kunnen bieden. De aanscherping, die betrekking heeft op het hebben van een registratie in de Basisregistratie personen (BRP) van Amsterdam de afgelopen vier jaar, zorgde voor twee soorten situaties. 1) Mensen die zich al wel langer dan vier jaar in Amsterdam bevinden, maar niet altijd een BRP-registratie hebben gehad, moeten extra informatie aanleveren om alsnog in aanmerking te komen voor urgentie. Deze informatie is niet altijd makkelijk te vinden. Bureau Straatjurist heeft enkele kunnen helpen. 2) Mensen die echt buiten de boot vallen vanwege de aanscherping. Zij voldoen bijvoorbeeld niet aan de vier jarenis. Bureau Straatjurist kan in die gevallen vaak weinig betekenen op het gebied van opvang en huisvesting, maar registreren dat zij dakloos raken of extra risico lopen in een onveilige en onbehoorlijke huisvesting terecht te komen. Mogelijk hebben zij een dak, maar waarschijnlijk maak het hun situatie, zeker op langere termijn, alleen maar slechter.

Nieuwe wet- en regelgeving wordt bedacht om het systeem beter te laten werken, maar daarnaast spelen bezuinigingen hier ook een grote rol. In het eindrapport 'Klem tussen balie en beleid' van de Tijdelijke commissie Uitvoeringsorganisaties (TCU)⁶, waartoe de opdracht werd gegeven door de Tweede Kamer, wordt blootgelegd hoe knelpunten tussen beleid en de uitvoering ontstaan. Ze benadrukken dan ook om beleid tot stand te brengen met het oog op menselijke maat. Deze term drukt uit dat de burger niet alleen de wet moet kennen, maar hem ook moet 'kunnen': de burger moet ernaar kunnen handelen. Dat is voor kwetsbare groepen niet vanzelfsprekend, en al helemaal niet voor dakloze mensen of zij die daar een verhoogd risico op lopen.

Praktijkvoorbeeld 2.1

Mevrouw P. kampt al jaren met medische klachten. Er is een oogaandoening geconstateerd waardoor mevrouw P. nog maar voor 5% ziet. Mevrouw P. had al eerder om hulp gevraagd bij diverse hulpverleningsorganisaties, maar werd nooit gewezen op de mogelijkheid van het aanvragen van medische urgentie. Bureau Straatjurist heeft mevrouw P. ondersteund bij het indienen van een aanvraag. Dit proces ging erg moeizaam, gezien mevrouw P. niet een aaneengesloten BRP-registratie in Amsterdam had gezien haar thuisloze bestaan. De gemeente Amsterdam had daarom de aanvraag afgewezen. Bureau Straatjurist is vervolgens een bezwaarprocedure gestart waarin is aangetoond dat mevrouw P., ondanks geen BPR-inschrijving, wel binding had en in Amsterdam verbleef. Dit is met diverse documenten aangetoond. Dit was langspekend proces van bemiddeling en bezwaar. Ondertussen kreeg mevrouw P. ook nog een hersenbloeding en werd het belang van medische urgentie krijgen nóg groter. Gelukkig heeft mevrouw P., na een lange strijd, de medische urgentie gekregen.

⁶ Klem tussen balie en beleid. (2021, februari). Tijdelijke commissie Uitvoeringsorganisaties.

Bureau Straatjurist probeert samen met de twee andere organisaties van de Straatalliantie op diverse manieren invloed uit te oefenen op het huidige beleid.

Het college was eind 2021 voornemens om nóg meer restrictieve voorwaarden aan het urgentiebeleid te verbinden⁷. Dit met als doel de wachtlijst voor urgenties te verkorten. Zo wilde hij woningzoekenden die ergens illegaal wonen of een tijdelijk huurcontract hebben uitsluiten van de urgentielijst. Er wordt vanuit de gemeente juist geadviseerd om zelf naar tijdelijke woonoplossingen te zoeken, dus het kan niet zo zijn dat men hiervoor gestraft wordt wanneer men urgentie aanvraagt. J. de Vries (bestuurslid van Bureau Straatjurist en lid stuurgroep Straatalliantie) heeft namens de Straatalliantie in december 2021 een open brief naar de Wethouder geschreven waarin duidelijk wordt gemaakt dat het aanscherpen van de urgentiecriteria niet de oplossing is en dakloosheid juist meer in de hand zal werken⁸. Bureau Straatjurist is blij dat er door de raad niet mee is ingestemd en dat de restrictieve voorwaarden niet zijn opgenomen in het beleid.

Een andere restrictieve voorwaarde om in aanmerking te komen voor urgentie is dat de inschrijftijd bij Woningnet niet meer dan 13 jaar mag bedragen wanneer een huishouden uit meer dan drie personen bestaat⁹. Dit betreft 15 jaar voor een huishouden van vier leden of groter. Dit betekent echter niet dat je via de reguliere weg met dit aantal jaren snel een woning hebt. Voor het vinden van een woning in Amsterdam heb je tegenwoordig vaak minimaal 18 jaar aan inschrijftijd nodig. Men die urgentie aanvraagt en al flink wat jaren inschrijftijd heeft (13 of 15 jaar), wordt uitgesloten voor een urgentiewoning en kan vervolgens nóg een aantal jaren wachten op een reguliere woning. Dit terwijl iemand die een urgentieaanvraag doet, dringend een woning nodig heeft om psychosociale of medische redenen. Het heet immers niet voor niks, een urgentieaanvraag.

Praktijkvoorbeeld 2.1

Mevrouw W. is moeder van twee minderjarig schoolgaande kinderen. Zij heeft urgentie aangevraagd, maar dit is afgewezen omdat zij een inschrijftijd van 14 jaar heeft bij Woningnet. Dit zijn de voorwaarden vanuit de gemeente Amsterdam. Wanneer mevrouw op Woningnet naar een woning zoekt, is haar positie ver verwijderd van de top 10. Via deze weg zal zij dus niet snel een woning kunnen vinden. Zij zal nog een aantal jaar moeten wonen voor ze onderdak heeft.

⁷ Hielkema, D. (2021, 27 december). Gemeenteraad keurt plan om urgentielijst sociale woningen aan te scherpen af, wachttijd blijft oplopen. Het Parool. Geraadpleegd op 18 februari 2022, van <https://www.parool.nl/amsterdam/gemeenteraad-keurt-plan-om-urgentielijst-sociale-woningen-aan-te-scherpen-af-wachttijd-blijft-oplopen~bea66cd04/>

⁸ De Vries, J. (2021, 6 december). Open brief over het aanscherpen van de urgentiecriteria. <http://straatalliantie.nl/wp-content/uploads/2021/12/20211207-Brief-aanscherpen-urgentieregeling-Straatalliantie.pdf>. <http://straatalliantie.nl/wp-content/uploads/2021/12/20211207-Brief-aanscherpen-urgentieregeling-Straatalliantie.pdf>

⁹ A. (2022, 14 januari). Urgentieverklaring aanvragen. Amsterdam.nl. Geraadpleegd op 18 februari 2022, van https://www.amsterdam.nl/veelgevraagd/?productid=%7B7823AFBA-841F-4096-973F-0AE585F1E766%7D#case_%7BB846B1AC-849C-47BE-9EB8-1F9CE5AFFBF9%7D

Aanbeveling 2.1

Probeer je als gemeente te verdiepen in het verhaal van de persoon wanneer deze een urgentieaanvraag doet. Bedenk dat het niet verlenen van urgentie nu, puur op basis van enkele administratieve handelingen (vinkjes) de problematiek mogelijk alleen maar verergerd. Maatwerk is denken in oplossingen en niet in uitsluitingsgronden. De personen zullen terugkomen met mogelijk complexere problemen die uiteindelijk een veel grotere investering van de gemeente (of het Rijk) zullen vereisen. Bureau Straatjurist wil de gemeente er ook aan blijven herinneren dat toegang tot huisvesting en het voorkomen van dakloosheid verplichtingen zijn onder het recht op huisvesting. Dit recht dient progressief gerealiseerd te worden. Het aanscherpen van het urgentiebeleid is echter een stap terug. Zo'n stap terug mag slechts in hoogst uitzonderlijke situaties, geen van die situaties is van toepassing in Amsterdam en/of de rest van Nederland.

2.2 Noodopvang gezinnen

Ook ziet Bureau Straatjurist aanscherpingen in de toegangscriteria voor de noodopvang voor dakloze gezinnen. De bindingeis van vier jaar is hier al langer van kracht. Als gevolg van de bezuinigingen is er flink gekort op het aantal noodopvangplekken¹⁰. Strengere voorwaarden zorgde ervoor dat het aantal toelatingen werden teruggedrongen. Hier is de burger de dupe. De overheid, in deze de gemeente, is verplicht opvang te regelen. Opvang is een absolute minimale voorziening en moet daarom ook worden gezien als een tijdelijke voorziening. De volgende stap is huisvesting. Bij gezinnen zijn kinderen betrokken. Het is al een serieus probleem dat kinderen zich überhaupt moeten melden bij een daklozenloket. Dat er vervolgens, vanwege overheidsingrepen, geen of onvoldoende voorzieningen zijn voor hen is niet alleen een schending van het recht op opvang, maar ook de rechten van het kind. Het belang van het kind (art. 3 International verdrag inzake de Rechten van het kind) zou een veel grotere rol moeten spelen. De kinderombudsman heeft een bruikbare handleiding geschreven over het beste besluit voor het kind bij huisvestingsproblemen¹¹.

Bureau Straatjurist heeft signalen van dakloze gezinnen gekregen die een aanvraag voor noodopvang op basis van artikel 2.3.3 WMO niet durven door te zetten, omdat er angst is dat ouder(s) en kind gescheiden zullen worden. Een aantal zouden hebben gehoord dat er enkel opvang voor het kind is, maar niet voor de ouder(s). De GGD ontkracht dit. Ze geven aan dat een aanvraag gepaard gaat met een melding bij Veilig Thuis. Duidelijk mag zijn dat huisvesting nooit een reden mag zijn om een gezin uit elkaar te halen¹². Dit staat tevens in artikel 9 het Verdrag inzake de rechten van het kind. Veilig Thuis mag dus alleen worden ingeschakeld om uitsluitend na te gaan of er sprake is van geweld binnen een gezin. Toch worden deze (dreigende) dakloze gezinnen die om hulp vragen allesbehalve gerustgesteld en geholpen. Dit gepaard met alle

¹⁰ Gemeente Amsterdam. (2020, oktober). Begroting 2021.

¹¹ de Kinderombudsman. (2020). Het beste besluit voor het kind bij huisvestingsproblemen. <https://www.dekinderombudsman.nl/publicaties/handreiking-het-beste-besluit-voor-het-kind-bij-huisvestingsproblemen>

¹² ECLI:NL:HR:2012:BW5328, voorheen LJN BW5328, Hoge Raad, 11/01153. (2012). De Rechtspraak. Geraadpleegd op 21 februari 2022, <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:HR:2012:BW5328&showbutton=true&keyword=ECLI%3aNL%3aHR%3a2012%3aBW5328>

restrictieve voorwaarden zorgt ervoor dat de overheid onwenselijke en illegale situaties creëert. Gezinnen blijven te lang in onveilige situaties leven, omdat zij zelf niet in staat zijn een alternatieve woonplek te vinden en het systeem dit niet toelaat. In de begroting 2021 is het aantal noodopvangplekken voor gezinnen teruggebracht van 280 naar 200. Een progressieve realisatie van het recht op opvang ontbreekt. Het is een bewuste stap achteruit.

Praktijkvoorbeeld 2.2

Mevrouw M. is dakloos en moeder van twee kinderen. Zij kunnen niet langer in het netwerk verblijven. Wanneer zij GGD-vangnet belt voor hulp, krijgt zij te horen dat iedereen wel een huis in Amsterdam wil. Zij wordt hier niet gewezen op het doen van een officiële aanvraag voor opvang. Bureau Straatjurist heeft mevrouw ondersteund bij het doen van een schriftelijke aanvraag voor noodopvang en maatschappelijke opvang, art. 2.1.2. lid 2 sub g WMO. De GGD antwoordt dat zij zal worden uitgenodigd voor een screening en zich in de tussentijd mag melden bij het buurtteam. Hier bedraagt de wachttijd twee weken. Bureau Straatjurist adviseert haar naar het centraal meldpunt dakloze gezinnen (cmdg) te gaan om noodopvang te vragen. Hier wordt zij weggestuurd in verband met het ontbreken van vier jaar binding. Door mevrouw te koppelen aan een advocaat die een spoedprocedure is gestart, heeft de rechter besloten dat het gezin per direct noodopvang moet krijgen zolang er geen beslissing is over de aanvraag van de maatschappelijke toegang.

Bureau Straatjurist heeft aangegeven bij politieke partijen zoals Groen Links en Bij1 dat er weinig ruimte is voor maatwerk bij het cmdg. Hieruit is een motie voortgekomen¹³. De kern van deze motie was dat gezinnen hun vier jaar binding met Amsterdam ook op andere manieren mogen aantonen dan enkel met de BRP-registratie. De Wethouder heeft als reactie gegeven dat men een beroep kan doen op de hardheidsclausule, waarin maatwerk wordt geleverd in uitzonderlijke en schrijnende gevallen. Bureau Straatjurist had graag gezien dat het op alternatieve wijze kunnen aantonen van de binding zou worden opgenomen in het beleid, omdat een hardheidsclausule geen garantie is voor maatwerk. Bureau Straatjurist ziet dat gezinnen, die wel recht zou hebben op opvang, worden weggestuurd. Opvang krijgen zij niet, tenzij zij erdoor en met hulp van bijvoorbeeld Bureau Straatjurist op gewezen worden wat hun rechten zijn en hoe ze deze kunnen behalen. Bureau Straatjurist is van mening dat aan de voordeur al sprake zou moeten zijn van maatwerk.

Aanbeveling 2.2

Bureau Straatjurist vraagt de gemeente dat alle medewerkers die in contact komen met gezinnen die noodopvang vragen weten dat dakloosheid (en armoede) alleen op geen enkele manier kan rechtvaardigen dat gezinnen uit elkaar worden gehaald. Het recht op gezinsleven is een fundamenteel recht voor zowel kinderen als ouders. Wanneer kinderen betrokken zijn, verwijst Bureau Straatjurist de gemeente naar de handreiking van de Kinderombudsman.

De gemeente zou iedereen moeten wijzen op onafhankelijke cliëntondersteuning. Het is voor elke burger toegestaan om een cliëntondersteuner in te schakelen (art. 2.2.4. lid 1 WMO). Zoals bijvoorbeeld tijdens een screeningsgesprek. Bureau Straatjurist signaleert dat niet altijd wordt nageleefd door de gemeente.

¹³ Gemeente Amsterdam. (2021, november). Motie van Roosma, Veldhuyzen en Kiliç inzake de Begroting 2022 (696 accent). <https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/10945482/2/09012f97804ae803>

2.3 Toegang Maatschappelijke opvang

In het jaarverslag van 2020 is Bureau Straatjurist dieper ingegaan op de screening bij de GGD aan de hand van het zelfredzaamheidscriterium¹⁴. Dat het een strijd is om een beschikking te krijgen voor de maatschappelijke opvang staat vast. Men die in onze ogen niet zelfredzaam is, krijgt toch vaak het label wel zelfredzaam met alle gevolgen van dien. De maatschappelijke opvang is landelijk toegankelijk, art. 1.2.1 WMO. Dat betekent dat de gemeente waar je je meldt verantwoordelijk is voor het onderzoek en het besluit of je wel of niet zelfredzaam bent. Wanneer er uit de screening komt dat je niet zelfredzaam bent, wordt er daarnaast nog onderzocht of je wel binding hebt met Amsterdam. In tegenstelling tot de urgentiecriteria en toegang tot de gezinsnoodopvang, wordt hier niet gekeken naar de laatste vier jaar BRP-registratie.

Praktijkvoorbeeld 2.3

Nadat meneer Y. bij de screeningsbalie van de GGD als niet zelfredzaam gescreend, is geconcludeerd dat meneer binding met Rotterdam heeft. Bureau Straatjurist is meneer tijdens het outreachend werk tegengekomen en merken dat hij het niet eens is met de conclusie van de GGD. De bindingsfunctionaris geeft aan dat er onvoldoende naar voren is gekomen dat meneer binding heeft met Amsterdam en dat zijn antwoorden vrij summier waren. Daarop volgde het 'mondelinge' besluit. Bureau Straatjurist ziet dat meneer een verwarde indruk maakt en besluit samen de verschillende argumenten op een rijtje te zetten waarom er binding met Amsterdam is. De bindingsfunctionaris geeft aan dat dit onvoldoende is en fysieke bewijsstukken noodzakelijk zijn. Echter liggen deze op een plek waar meneer geen toegang tot heeft. Dit is een actuele casus die nog niet is afgesloten.

Het Trimbos instituut schenkt al jaren aandacht aan de landelijke toegankelijkheid van de maatschappelijke opvang. In 2018 hebben zij een rapport¹⁵ waarin de uitkomsten van een praktijktest, uitgevoerd door 'mystery guests', staan beschreven. Regiobinding blijft een terugkerend item die ervoor zorgt dat men tussen wal en schip valt. In het rapport wordt verwezen naar de model-beleidsregels landelijke toegankelijkheid en regiobinding. Gemeenten horen terug te grijpen op de uitgangspunten die iemands binding in kaart brengen. In Amsterdam onderzoekt een bindingsfunctionaris waar een traject het meeste kans van slagen heeft en neemt hierin verschillende aspecten mee. Werk, netwerk en justitieel verleden zijn onder andere aspecten die iemands binding in kaart brengen. Een duidelijke maatstaf om dit in kaart te brengen, lijkt te ontbreken. Aan de hand van een gesprek met de cliënt wordt getracht deze aspecten te achterhalen, waarna een wegingsmoment plaatsvindt en wordt besloten of iemand wel of geen binding heeft. Een ander belangrijk aspect dat zou moeten worden meegenomen is de wens van de cliënt¹⁶. Dit is terug te vinden in het convenant landelijke toegankelijkheid. Dat convenant is niet ondertekend door de Gemeente Amsterdam. Hier juridisch op teruggrijpen is daarom lastig.

¹⁴ De Zelfredzaamheid-Matrix. (2011). cluster Epidemiologie, Documentatie en Gezondheidsbevordering van de GGD Amsterdam. https://www.vgn.nl/system/files/article/file/Zelfredzaamheidsmatrix%2Bfactsheets%25237_ZRM.pdf

¹⁵ Trimbos-instituut, Utrecht, 2018. (2018). Praktijktest Landelijke toegankelijkheid maatschappelijke opvang 2018. <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/af1658-praktijktest-landelijke-toegankelijkheid-maatschappelijke-opvang-2018.pdf>

¹⁶ Convenant Landelijke Toegankelijkheid Maatschappelijke Opvang. (2019, februari). Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Daarnaast volgt op het bindingsonderzoek geen officieel besluit, waardoor rechtsmiddelen om hiertegen in bezwaar te gaan ontbreken. Vonk, G. (2015) spreekt hier in zijn publicatie ook wel over een 'gebrek aan juridische articulatie'. Door middel van bemiddeling met de bindingsfunctionaris probeert Bureau Straatjurist in veel gevallen tot een passende oplossing te komen.

Aanbeveling 2.3

Bureau Straatjurist vraagt de gemeente altijd een beschikking mee te geven, waarin het besluit met betrekking tot het bindingsonderzoek opgenomen is. Hierdoor blijven er rechtsmiddelen openstaan.

2.4 Bejegening

Discriminatie en het recht op huisvesting zijn intrinsiek met elkaar verbonden. Discriminatie en dakloosheid (als schending van het recht op huisvesting) al helemaal en op verschillende niveaus. Dit is belangrijk om het EU-plan te begrijpen. Daarnaast is het een feit dat sociaaleconomische status en dakloosheid beide discriminatiegronden zijn in mensenrechten¹⁷.

De bejegening van mensen die dak- of thuisloos zijn moet echt anders. Mensen die dak- of thuisloos zijn worden vaak geassocieerd met het niet hebben van een dak boven je hoofd en overnachten op straat of in een opvang, maar dit ligt wel iets ingewikkelder. Het gaat om het niet hebben van een veilige en/of eigen plek. Het College voor de Rechten van de Mens pleit ook voor een bredere kijk op dak- en thuisloosheid¹⁸. In deze bredere definitie wordt onderscheidt gemaakt tussen: dakloos, thuisloos, onveilig en ontoereikend (gebaseerd op de Ethos-typologie)¹⁹. 'Onveilig' zijn bijvoorbeeld fysiek onveilig vanwege bedreigingen en geweld in huis of illegale contracten. Mensen hebben weliswaar een dak boven het hoofd en zitten niet in de opvang, maar ze kunnen wel van de een op de andere dag op straat worden gezet. 'Ontoereikend' is huisvesting die onveilig (fysiek) is om in te wonen of overvol. Het gebruik van deze ruimere definitie zou een completer beeld geven van het aantal dakloze mensen, van het aantal mensen dat risico loopt dakloos te worden, of ernstige problemen ondervindt in de uitoefening van het recht op huisvesting. Met oog voor discriminatie en structurele uitsluiting kan een beter beeld ontstaan van wie dak- of thuisloos zijn en wat de grondoorzaken daarvan zijn. Het zou ook helpen met het formuleren van samenhangend beleid en wetgeving met als doel het voorkomen van dak- en thuisloosheid.

¹⁷ De Nederlandse wet over discriminatie. (z.d.). College voor de Rechten van de Mens. Geraadpleegd op 21 februari 2022, van <https://mensenrechten.nl/nl/de-nederlandse-wet-over-discriminatie>

¹⁸ Dak- en thuisloosheid. (z.d.). College voor de Rechten van de Mens. Geraadpleegd op 21 februari 2022, van <https://mensenrechten.nl/nl/dak-en-thuisloosheid>

¹⁹ EUROPEAN TYPOLOGY OF HOMELESSNESS ETHOS AND HOUSING EXCLUSION. (2005). <https://www.feantsa.org/download/ethos2484215748748239888.pdf>

In onder andere de Nederlandse Grondwet art. 22 en in art.11 lid 2 Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, is vastgelegd dat dak- en thuisloosheid een aantasting van het recht op een behoorlijke levensstandaard en het recht op behoorlijke huisvesting is.

Bureau Straatjurist hoort vaak dat men het gevoel heeft geen rechten te hebben en voelt zich er niet meer toe doen. De behandeling en bejegening van dak- en thuisloze mensen draagt hieraan bij. In een onderzoek van de GGD uit 2018²⁰ staat onder andere al dat mensen die dakloos zijn zich onprettig of onvriendelijk bejegend voelen bij de Screeningsbalie Bijzondere Doelgroepen aan de Jan van Galenstraat. Dit is gedurende de afgelopen jaren helaas niet veranderd.

In 2021 is de Gemeente Amsterdam begonnen met het invoeren van een ambitieuze aanpak voor dak- en thuisloze mensen: het beleidsprogramma 'een nieuwe start'²¹. Een onderdeel hiervan is het inzetten van buurtteams, die vanaf 1 april 2021 in werking zijn getreden. De Straatalliantie heeft 'het Groeiboek' geschreven²². Hierin komt onder andere terug dat de bejegening vanuit de buurtteammedewerkers richting deze specifieke doelgroep niet correct is. Er worden vaak hoge verwachtingen en eisen gesteld aan mensen in een erg kwetsbare situatie, zonder dat de hulpverlener zich hiervan bewust is. Mensen met psychosociale moeilijkheden haken snel af doordat aansluiting mist. Bij de doelgroep zit veel schaamte en het eerste contact is dan ook cruciaal. Mensen die dak- en thuisloos zijn of dat dreigen te worden, voelen zich dikwijls niet begrepen en geven aan dat er vaak te snel geoordeeld en niet geluisterd wordt.

Praktijkvoorbeeld 2.4

Meneer W. heeft al meerdere jaren geen vaste verblijfplek. Hij heeft zich altijd redelijk kunnen redden, maar sinds een half jaar is hij toch genoodzaakt geweest om een beroep te doen op sociale voorzieningen. Nooit eerder had hij contact gehad met hulpverlenende en gemeentelijke instanties. Meneer W geeft aan dat er een gebrek is aan goede dienstverlening vanuit de gemeente. Hij krijgt vaak verschillende en verkeerde antwoorden van het WPI en het Sociaal Loket en het is daarnaast lastig om met de juiste personen in contact te komen. Hij ervaart dat hij als vreemd en afwijkend wordt gezien en voelt weinig vooruitgang. Ook bij het buurtteam mist hij de aansluiting. Wel is er sprake van sympathie en medelijden, maar overheersend in de bejegening is dat je je dient aan te passen aan het systeem.

Bureau Straatjurist ziet dat gemeentelijke instanties en organisaties verschillende antwoorden of adviezen geven. Dit maakt dat cliënten het nog lastiger vinden om de juiste routes te vinden. Bureau Straatjurist constateert eveneens dat dit voorkomt wanneer zij zelf bellen. Mensen die (dreigend) dak- of thuisloos zijn, vinden het vaak moeilijk om de situatie te overzien. De houding, verschillende adviezen en bejegening maken dit overzicht onmogelijk.

²⁰ GGD Amsterdam Afdeling Epidemiologie, Gezondheidsbevordering en Zorginnovatie (EGZ). (2018, januari). Daklozen in Amsterdam zonder uitkering Onderzoek onder uitkeringsgerechtigde daklozen in Amsterdam die geen uitkering ontvangen.

²¹ A. (2021, 30 juni). Maatschappelijke opvang/Beschermd wonen. Sociaal Domein. Geraadpleegd op 21 februari 2022, van <https://www.amsterdam.nl/sociaaldomein/zorgprofessionals/wmo-documenten/maatschappelijke/>

²² Straatalliantie. (2021). Het groeiboek. <http://straatalliantie.nl/wp-content/uploads/2021/12/Het-Groeiboek.pdf>

Aanbeveling 2.4

Bureau Straatjurist adviseert iedereen die met dak- en thuisloze mensen te maken krijgt, gebruik te maken van de expertises die er zijn en gericht door te verwijzen. Bij de doelgroep heerst veel schaamte en het eerste contact is dan ook cruciaal. Wees erop alert dat bij elk persoon mogelijk een andere vorm van benadering en vorm van communiceren vereist is om aan te sluiten op de hulpvraag.

2.5 Europese ontwikkelingen

De Europese instellingen, de regeringen van de EU en het maatschappelijk middenveld hebben zich voor het eerst geëngageerd om samen te werken aan de bestrijding van dakloosheid in de EU. Op een conferentie op hoog niveau in Lissabon is op maandag 21 juni 2021 het Europees platform voor de bestrijding van dakloosheid gelanceerd om de dialoog op gang te brengen, wederzijds leren te vergemakkelijken, bewijsmateriaal en monitoring te verbeteren en de samenwerking te versterken tussen alle actoren die dakloosheid willen bestrijden. De conferentie in Lissabon wordt mede georganiseerd door het Portugese voorzitterschap van de Raad van de EU, de Europese Commissie en de Europese Federatie van nationale organisaties die met daklozen werken (FEANTSA). Tijdens het evenement ondertekenden nationale ministers en vertegenwoordigers van EU-instellingen, maatschappelijke organisaties, sociale partners en steden de 'Verklaring van Lissabon over het Europees platform voor de bestrijding van dakloosheid'²³, waarmee het platform werd gelanceerd. Ze beloofden allemaal samen te werken onder de paraplu van het platform en acties te ondernemen binnen hun respectieve bevoegdheden.

De lancering van het platform is het begin van een proces om tot een gemeenschappelijk begrip en engagement te komen en te zorgen voor concrete vooruitgang in de lidstaten in de strijd tegen dakloosheid. Het biedt de mogelijkheid om in contact te komen en samen te werken met lokale actoren, waaronder steden en dienstverleners. Dit zal alle actoren in staat stellen hun kennis en praktijken beter uit te wisselen en efficiënte en innovatieve benaderingen te identificeren om vooruitgang te boeken bij het uitroeien van dakloosheid.

In de ondertekende verklaring zijn zij het eens geworden over de volgende doelstellingen:

- Niemand slaapt op straat vanwege gebrek aan toegankelijke, veilige en passende noodopvang;
- Niemand woont langer in nood- of overgangshuisvesting dan nodig is voor een succesvolle overgang naar een permanente huisvestingsoplossing;
- Niemand wordt ontslagen uit een instelling (bijv. gevangenis, ziekenhuis, zorginstelling) zonder een aanbod van passende huisvesting;
- Uitzettingen moeten waar mogelijk worden voorkomen en niemand wordt uitgezet zonder hulp voor een passende huisvestingsoplossing, indien nodig;
- Niemand wordt gediscrimineerd vanwege zijn daklozenstatus.

²³ European Platform on Combatting Homelessness. (2021). Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission. Geraadpleegd op 11 maart 2022, van <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1550&langId=en>

Internationaal en Europees worden Sociaaleconomische status en dakloosheid als discriminatiegronden gezien. In Nederland ligt dat helaas anders. In Nederland is sociaaleconomische status geen discriminatiegrond onder de Algemene Wet Gelijke Behandeling. Laat staan dakloosheid. Dat is zeker een gemis. Dat betekent niet dat er geen sprake kan zijn van discriminatie tegen dakloze mensen.

Gedurende de pandemie maakten veel gemeenten gebruik van lege hotels of cruiseschepen om dak- en thuisloze mensen een tijdelijke woonplaats te bieden. Op het moment dat Nederland weer wat ging versoepelen, kwam er aan die opvang een einde. De Straatalliantie heeft toen actiegevoerd door 'Hotel Buitenlucht' te openen. De boodschap vanuit de Straatalliantie was dan ook 'Een dak boven je hoofd is een mensenrecht'.

De oorzaken van dakloosheid zijn dikwijls verbonden aan ongelijkheid, stigma en daaruit voortvloeiende discriminatie. De RVS heeft in haar rapport over dakloosheid²⁴ aangegeven dat problemen met bestaanszekerheid als een van de belangrijkste oorzaken van dakloosheid worden gezien. Dit ziet Bureau Straatjurist in de praktijk ook. Daarnaast worden dakloze mensen geconstrueerd als een soort homogene sociale groep. Het gaat om de 'daklozen'. Zo spreekt men in de sector ook vaak vóór hen. Juist bij 'daklozen' hebben mensen, ook politici en ambtenaren, beelden. Veel stigmatiserende beelden uiteraard (gerepliceerd in foto's die we kennen en taal zoals: overlast, zwervers etc.). Automatisch wordt eenieder die dakloos is of dreigt te worden, dus in die groep geschaard. Dat werkt discriminatie in de hand. Dat zie je concreet in de bejegening van dakloze mensen.

Praktijkvoorbeeld 2.5

Meneer B. geeft aan zich regelmatig gediscrimineerd te voelen. Meneer was zelfstandig ondernemer. Toen hij hulp vroeg omdat hij door zijn scheiding dakloos zou worden, werd hem meerdere keren gezegd: "U bent toch slim genoeg. U heeft geen hulp of ondersteuning nodig. Dat regelt u toch wel zelf."

We spreken van directe en indirecte discriminatie van dakloze mensen. Directe discriminatie zijn maatregelen die dakloze mensen bewust en direct treffen en die worden genomen vanwege hun dakloosheid. Dat kan gaan om bejegening, maar een voorbeeld is ook de korting op de bijstand. Die is generiek en verbonden aan een stigmatiserend beeld van de dakloze. Het bedelverbod is ook een rechtstreeks discriminerende maatregel (ook zo benoemd in een uitspraak van het EHRM tegen Zwitserland).

²⁴ Raad Volksgezondheid en Samenleving. (2020). Herstel begint met een huis. <https://www.raadvr.nl/documenten/publicaties/2020/04/21/herstel-begint-met-een-huis---dakloosheid-voorkomen-en-verminderen>

Indirecte discriminatie zijn maatregelen die ogenschijnlijk voor eenieder gelden, maar dakloze mensen het hardst en vaakst treffen. Denk aan het verbod om buiten te slapen, wildplassen, buiten drinken etc. Beleid op heel veel terreinen kan indirect discriminerend zijn, als zij dakloze mensen onevenredig hard treft.

Aanbeveling 2.5

Het is van belang dat er bij de gemeente Amsterdam besef is over de link tussen discriminatie en dakloosheid zoals dit is neergelegd in het EU-plan. De Gemeente Amsterdam zou dakloosheid als discriminatiegrond moet erkennen in het beleid. Discriminatie zou door al het beleid heen moeten lopen en niet gezien moeten worden als één specifiek punt. Bureau Straatjurist adviseert de gemeente te kijken naar de maatregelen en het beleid. Welke zijn direct en indirect discriminerend voor dakloze mensen?